

Ulusçuluktan çokkültürlülüğe

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Geçen hafta, Londra'da, Middlesex Üniversitesi'nde düzenlenen 'Milliyetçilikten Çokkültürlülüğe' başlıklı bir konferansa katıldım. Çalışmanın bir

de alt başlığı vardı: "Kıbrıs, Yunanistan ve Türkiye Edebiyatlarının Yeni Yorumları." Toplantıyı, Kıbrıslı-türk şair Mehmet Yaşın düzenlemişti. Yaşın, Middlesex'te konuk akademisyen olarak bulunuyor. Çalışmanın niteliği, kapsamı ve amacı değişen üniversite anlayışını dışa vururken katılımcıların kimlikleri de içeriğinin önemini vurguluyordu. Çokdilli, çokkültürlü, çokkimlikli (evet, bu sözcükleri artık bitişik yazmak gerekiyor) kişiler Kıbrıs'ı, Yunanistan'ı ve Türkiye'yi tartışılar. (Türkiye'den katılanlar o niteliklere sahip değillerdi.)

Katıldığım toplantı bir gereksinimin zorlamasıyla tasarlanmıştı. Yirminci yüzyılın başında, imparatorlukların parçalanmasından sonra ortaya çıkan ulus devletler bugün ciddi bir sarsıntı geçirmektedir. Berlin Duvarı'nın çökmesiyle doruğa ulaşan fakat asıl 1980'lerle birlikte başlayan küreselleşme bu oluşumun en önemli etkenidir. Ulusçuluk bağlamında oluşturulan, kişinin kendi benliğiyle, dünya ve yaşamla olan ilişkilerindeki tercihlerini bile belirlemeyi öngören 'resmi kimlik' bugün toplumlar, kültürler arasındaki etkileşim ve akışkanlık sonucunda sorgulanmakta, çözümlenip yeniden kurulmak istenmektedir. İnsanlar, etnik, dinsel, dilsel, cinsel kimliklerinin ne olduğunu kendileri tayin etmek kararlılığındadır.

Bu sürecin sancısız olduğu söylenemez. Tersine, küreselleşme bir yandan çokkültürlülüğü çözüm olarak geliştirirken bir taraftan da mikro milliyetçi akımların doğmasına uygun bir ortam hazırlamıştır. Fakat, öyle görünüyor ki, uluskimlikler bir tür üst kimlik olarak kalsa bile alt kimliklerin giderek güçlendiği bir döneme girilmektedir. Bu da vatandaşlık, yerel demokrasi-ler, çoğulculuk, çokkültürlülük, sözleşmecilik türünden kavramların yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Toplantıya ben bu anlayışı Türkiye bağlamında irdeleyen bir tebliğ sundum. Cumhuriyet döneminde üretilen, doğallıkla ulusçuluk anlayışı içinde tanımlanmış bir kimliği kurmayı öngören edebiyatın şimdiki dönemde değiştiğini vurguladım. Son yılların edebiyatı bu kimliği, dili, yerleşik anlatımları, ahlak anlayışını, cinsel konuları parçalayarak aşmak çabasıdır. Edebiyat farklı kategorilerde gelişmeye başlamıştır. Bu süreci kimlik edebiyatından ben ve özne edebiyatına geçiş olarak niteliyorum.

New York Üniversitesi'nden Vangelis Calotychos bu bağlamı Yunan edebiyatının 1920 sonrasındaki dönemleri ve benlik arayış sorunları etrafında tartıştı. Princeton Üniversitesi'nden Stathis Gourgouris enternasyonalist bilinçle çokkültürlülüğün bilincini komünist şair Alexandrou'yu ele alarak inceledi. Ohio State Üniversitesi'nden Gregory Jusdanis, Yunan edebiyatının Avrupa'da hâlâ 'marjinal' bir edebiyat olup olmadığını sorguladı. Doğu Akdeniz Üniversitesi'nden Bekir Azgın, Kuzey ve Güney Kıbrıs edebiyatlarının birbirini nasıl ve ne ölçüde 'öteki' diye nitelendirdiklerini karşılaştırmalı bir yaklaşımla çözümledi. Kıbrıs Üniversitesi'nden Maria Hadjipavlou - Trigeorgis farklı Kıbrıs kesimlerinde yaşayan insanların anlatımlarından yola çıkarak ' çatışma çözümü' sürecinin nasıl işletileceğine dair bir yaklaşım getirdi.

Bunların dışında benim için çok önemli olan bir sonuca değineyim; Yeditepe Üniversitesi'nden Cevat Çapan modern Yunan edebiyatının kurucu şairleri olan Kavafis, Elitis, Seferis ve Ritsos'un Türkçe çevirileri üstünde durdu. Çapan'ın bizzat kendisi bu ozanların son derecede başarılı çevirmeni olan bir İngiliz edebiyatı profesörü ve şairdir. Sunduğu bildiri, 1950 sonrası Türk edebiyatının en az iki kuşaktır devam eden bu çeviri sürecine ne kadar borçlu olduğunu zımnen ortaya koymuştur. Edebiyatımızda daha önce yalnızca Yahya Kemal etrafında bir ölçüde görülen ama asıl bu dönemde kendisini gösteren trajik duygusu, zaman - mekân olgusu, benlik - kimlik anlayışı neredeyse bütünüyle bu ozanlardan beslenmiş olabilir.

Hiç bilinmeyen bu husus eğer kapsamlı, yoğun çalışmaları gereksiniyorsa bizatihi o dahi kültürlerarası etkileşimin önemini ortaya koymaktadır. O önemin anlaşılması ise baskıcı, tekil, dışlayıcı kültür modellerinin yarattığı kompleksin aşılmasına bağlıdır. Unutmamak gerekir ki, çokkültürlülük yalnızca geleceği değil geçmişi de kapsayan bir kavram olarak ele alındığında anlamlı olacaktır!